

De kracht van spreken

Colofon

ISBN: 978 90 8954 480 3

1e druk 2012

© 2012, Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling
binnen gezin, familie en andere vertrouwensrelaties.

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Foto omslag: Wil van Duuren

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

De kracht van spreken

Dertig levensverhalen over seksuele kindermishandeling

Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling
binnen gezin, familie en andere vertrouwensrelaties

Inhoud

Aan de lezer van dit boek	7
Voorwoord	11
Inleiding	13
Levensverhalen	21
1. Dini – Zelfs in mijn dagboek durfde ik er niet over te schrijven	23
2. Caren – Wat kun je doen met een kind?	31
3. Hetty – Tot ik erachter kwam dat het helemaal niet normaal was	41
4. Ineke – Het is net of ik niet mag genieten	44
5. Betty – Ik ben nog steeds woedend: er is me zo veel afgepakt	55
6. Marloes – Dat het er vanbinnen heel anders uitzag wist ik alleen	62
7. Edith – Het gezin is heilig	69
8. Margreet – Pas later ging ik het verschil zien tussen ‘dokterdje spelen’ en seksuele mishandeling	78
9. Anoniem – Ik geloofde dat alles wat er gebeurde mijn eigen schuld was	86
10. Anoniem – “Als ik niets van jou krijg, krijgt je moeder ook niets van mij”	102
11. Anoniem –	107
12. Boo – Protesten werden niet in behandeling genomen	108
13. Mar – De angst bleef mijn leven lang	117
14. Stien – Al die meisjes hadden een kind van vader of oom	123
15. Det – “Je zussen vinden het ook leuk, dat ga jij ook nog wel vinden”	127

16.	Ellen – Daarna heb ik alles ondergaan wat de heren wensten	138
17.	Anoniem – Een geknakte bloem in een mooie jurk	146
18.	Anne – De vrouwen zijn er nog altijd voor het plezier van de man	158
19.	Nina – Ik was me er niet van bewust dat ik zo veel verdrong in m'n leven	168
20.	Jennifer – Ik ben dankbaar voor alle hulp die ik kreeg	185
21.	Erik – Niemand prikte door de schijnvertoning heen	193
22.	Yemana – Ik hoorde nergens bij	200
23.	André – Tasten in het donker	207
24.	Tis Ernst – De angst om gelukkig te zijn is altijd gebleven	216
25.	Joseph – Van gebondenheid naar vrijheid	223
26.	Dingena – Ik laat niet met mij spotten	232
27.	Anoniem – Van een miskend kind gegroeid naar een liefdevolle moeder	239
28.	Niels – Vervanging voor gemis	248
29.	Saïda – Ik heb een grote strijd geleverd	257
30.	Wil – Vertrouwen dat mijn kinderen mij ooit zouden zoeken	266
	Nawoord	275

Aan de lezer van dit boek

De VSK is in 1982 opgericht en nu, in 2012
– dertig jaar later – heft de VSK zichzelf op.

Daartussen liggen hele actieve jaren. Begin jaren tachtig was de VSK een van de pioniers in het bespreekbaar maken van seksuele kindermishandeling. Steeds weer hebben leden van de VSK zich ingezet om de samenleving ervan te doordringen hoe ernstig de rechten van het kind worden geschonden als het kind slachtoffer wordt gemaakt van seksueel misbruik. Ze vertelden wat de gevolgen zijn voor het kind op het moment van het misbruik en op langere termijn. Leden van de VSK zijn moedige mensen gebleken. Ze zijn opgekomen voor zichzelf en toonden veerkracht. Ze hebben geklopt op deuren van politie, justitie, hulpverlening, media en politiek. Veel deuren zijn opengegaan, vaak eerst op een kier, daarna verder.

Er is iets veranderd in de samenleving. Ja, men onderkent de ernst van seksuele kindermishandeling en men neemt slachtoffers serieus. Ja, men wil de veroorzakers hiervan ter verantwoording roepen. Ja, de hulpverlening is verbeterd. Ja, scholen signaleren meer. Er is in de samenleving serieuze aandacht gekomen voor de problematiek van seksuele kindermishandeling.

Toch worden er nog altijd kinderen seksueel misbruikt binnen gezinnen, families en vertrouwensrelaties. Seksueel misbruik van kinderen vindt in het verborgene plaats. Tussen kind en volwassene blijft er sprake van een onge-

lijke machtsverhouding en van machtsmisbruik. Kinderen overleven vaak deze traumatische gebeurtenissen, maar zijn in de situatie machteloos en kunnen dit geweld niet voorkomen.

Ondanks de inzet van velen en de aandacht voor seksuele kindermishandeling kunnen veel mensen niet geloven dat zulke vreselijke dingen kinderen overkomen. Het is te erg. Mensen wenden zich af, gaan andere belangrijke dingen doen.

Het blijft dus van het allergrootste belang voor kinderen dat de samenleving, de politiek, de scholen, de hulpverleners – wij allen – steeds weer opkomen voor hun belangen, alert zijn, stelling nemen tegen dit geweld. Kinderen hebben recht op een toekomst. Ze zijn de toekomst.

De VSK heeft echter besloten zichzelf op te heffen. In eerdere jaren was de verenigingsvorm zeer doeltreffend; in de huidige tijd is deze minder levensvatbaar gebleken. De leden hebben eind 2011 ingestemd met het voorstel van het bestuur om de VSK in 2012 op te heffen. Ieder einde stemt tot nadenken en schept ruimte voor een nieuw begin.

De VSK had als belangrijkste doelstelling: een stem geven aan hen, die moesten zwijgen. Die stem weerklonk in 1983 in de eerste publicatie van de VSK ‘De straf op zwijgen is levenslang’. En die stem weerklinkt weer in 2012 in dit boek ‘De kracht van spreken’. Er staan dertig levensverhalen in over seksuele kindermishandeling. De eerste negentien zijn de oorspronkelijke verhalen uit 1983, aangevuld – waar mogelijk – met hoe het nu met de vertellers gaat. De laatste elf

levensverhalen zijn recent geschreven. Voor iedere verteller bracht dat veel emoties teweeg. Zij hebben elk op eigen wijze moed getoond. Ik hoop dat u de verhalen wilt lezen en dat u net als ik onder de indruk zult zijn van de kracht van deze vertellers.

Er zijn twee mensen, voor wie ik namens het bestuur grote waardering wil uitspreken: Marijke Naezer en Janine Klungel. Zij hebben de opdracht van het bestuur aanvaard, hebben de vertellers van toen opgespoord en de vertellers van nu benaderd met de vraag om mee te doen. Ze hebben met hen gesproken, naar hen geluisterd en het verhaal net zolang bewerkt totdat iedere betrokkene er 'ja' tegen kon zeggen. Dat vraagt empathie, visie, doorzettingsvermogen, grote zorgvuldigheid, betrokkenheid en ook een vaardige hand van schrijven.

Ik spreek mijn waardering voor en dank uit aan iedereen die, op welke manier dan ook, heeft meegewerkt aan dit boek. Het is er gekomen vanwege het rotsvaste geloof in dit project en door grote en loyale inzet.

Tenslotte een diepe buiging met heel veel respect voor alle mensen die in de afgelopen jaren, op welke manier dan ook, hun stem lieten horen.

Janny van Heerbeek
Voorzitter VSK
Oktober 2012

Voorwoord

Voor u ligt een belangwekkend boek. Een boek vol levensverhalen van mensen die de moed hebben het ‘zwijgen na seksueel misbruik’ te doorbreken. Ze schudden hiermee hun – door de dader of door eigen schaamte – opgelegde isolement van zich af, en delen hun kwetsbare ervaringen rechtstreeks met de lezer. Zij zijn de harde confrontatie met zichzelf aangegaan op zoek naar taal voor hun intieme ervaringen, die vaak zo gruwelijk zijn dat ze aanvankelijk onzegbaar leken.

Hier is vertrouwen voor nodig. Vertrouwen dat vroeger bij de vertellers juist zo ernstig geschonden is. Wanneer je kind bent en volwassenen niet voor je zorgen, maar hun macht misbruiken, schaadt dit bij het kind het vertrouwen in álle mensen. Wanneer een volwassene bij een kind de lichamelijke en geestelijke integriteit schendt voor eigen lusten, krijgt het de boodschap ‘niet van zichzelf te zijn’ en wordt er ernstige schade toegebracht aan zijn autonomie.

Vernedering is een van de ergste dingen die een mens kan overkomen, of dit nu in tijden van oorlog is of binnen vertrouwensrelaties. Een van de ergste vormen van vernedering is (seksuele) kindermishandeling. Wanneer volwassenen in oorlogstijd zich nog de tijd kunnen herinneren dat zij wél werden gerespecteerd, zijn zij soms in staat vernederingen met opgeheven hoofd te ondergaan. Voor een vernederd kind is dit een stuk moeilijker, omdat het prille zelfvertrouwen nog in ontwikkeling is en gemakkelijker vertrapt kan worden.

En toch ...

De verhalen in dit boek tonen dat getraumatiseerde kinderen

zich kunnen ontwikkelen tot wijze volwassenen die boven zichzelf zijn uitgestegen. Tot mensen die als kind geen onvoorwaardelijke liefde hebben gekend, maar die als volwassenen deze wel blijken te kunnen geven. Mensen die het slachtofferschap hebben kunnen afleggen en iets onvoorstelbaars hebben gedaan. Zij hebben hun angst en onmacht overwonnen en zich – net als baron Von Münchhausen – aan hun eigen haren uit het moeras getrokken om hun eigenwaarde te bevechten. Dit maakt hen tot bange helden: de dapperste helden die er bestaan.

Het zijn verhalen van mensen die als kind vaak niet werden gehoord, maar die de hoop op vertrouwen niet hebben opgegeven en in dit boek alsnog hun stem laten klinken.

Als mens en als psychiater beluister ik bij het lezen van de verhalen niet alleen een roep om erkenning, maar voel ik ook dat de vertellers mij en andere lezers een *nieuwe* kans geven om hen echt te horen. Indringend te horen wat voor verschrikkelijks een groot mens een klein mens kan aandoen, maar ook om tot de ontroerende ontdekking te komen wat een kracht er in de vertellers schuilt.

Uit hun verhalen komt naar voren dat broze liefde weerbarstiger blijkt dan hard geweld. Hierdoor druppelt het besef door dat de verteller en de luisteraar in diepste wezen op elkaar lijken. Beiden zijn fundamenteel kwetsbaar; beiden kunnen zichzelf beschermen door de ander te weren, of telkens opnieuw de kans te wagen zich voor hem/haar open te stellen. De moedige vertellers in dit boek doen dat laatste ...

En lezers onder jullie die zelf zijn misbruikt: dat de verhalen in het boek jullie mogen steunen en inspireren bij het vinden van jullie eigen kracht!

Carla Rus, psychiater en publicist
Ambassadeur van de VSK

Inleiding

In 1981 plaatsten twee vrouwen afzonderlijk van elkaar oproepen in verschillende tijdschriften. Zij hoopten contact te krijgen met lotgenoten om de stilgehouden ervaringen met seksueel misbruik mee uit te kunnen wisselen. Er volgden tientallen reacties. Bij een van de brievenschrijvers thuis kwamen op 28 november 1981 tien vrouwen bijeen. Belangrijk onderwerp tijdens die ontmoeting was het uitgeven van een boek met levensverhalen over seksuele kindermishandeling. De vrouwen legden contact met de feministische uitgeverij Sara, die de eerste druk van het boek met negentien levensverhalen van vrouwen en van twee partners in 1983 zou uitgeven.

Ondertussen hadden de vrouwen zich bij het Jongeren Advies Centrum (JAC) in Utrecht als de werkgroep Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling (VSK) georganiseerd. De brieven bleven binnenstromen. In iedere provincie werd een contactvrouw aangewezen en er werden weekenden georganiseerd. Kortom, het hek was van de dam. Solidariteit en gelijkwaardigheid stonden hoog in het vaandel.

De titel van het boek ‘De straf op zwijgen is levenslang’ werd voor het eerst aangehaald tijdens het eerste symposium over ‘Sexuele kindermishandeling in het gezin’ in Leeuwarden op 12 maart 1982. Voor het ochtendprogramma waren vier mannelijke sprekers uitgenodigd. Zij kregen ieder dertig minuten spreektijd. De vrouwen van de VSK zaten op de voorste rij.

Na de tweede spreker stond een vrouw in de zaal op en zei: “Moeten wij hiernaar blijven luisteren? Waarom krijgen wij niet de gelegenheid iets te zeggen?” Door het tumult dat

ontstond, werd in de pauze besloten om de VSK-vrouwen aan het eind van de ochtend tien minuten spreektijd te geven. Een van hen liep naar voren. Er stond een bos bloemen en vier glazen water voor de sprekers. Ze pakte de vaas, haalde de bloemen eruit, dronk het bloemwater en zei: “Op slachtoffers wordt nooit gerekend.” Het werd muisstil in de zaal toen zij sprak over macht en misbruik, een vuist maakte voor mensen die incest aan den lijve hebben meegemaakt en de aanwezige mensen opriep om het probleem van incest bij de wortel aan te pakken. Ook betuigde zij haar dank dat die dag een eerste stap was gezet om bekendheid aan het probleem te geven, want: “Straf voor het zwijgen duurt levenslang.”

De eerste oplage van ‘De straf op zwijgen is levenslang’ bestond uit 5000 exemplaren. In juli 1983 waren er meer dan 1800 verkocht. In januari 1984 waren dat er 4300.

De laatste jaren was het boek niet meer verkrijgbaar. De VSK verspreidde nog wel kopieën, die regelmatig door lotgenoten en andere betrokkenen werden aangeschaft. De tijdloze levensverhalen van de VSK-vrouwen van het eerste uur waren en zijn nog steeds belangrijk. Een lotgenoot: “Het boek maakte me ervan bewust dat ik niet de enige was. Deze vrouwen (en mannen) hadden het lef om door het publiceren van hun verhalen lotgenoten te ondersteunen en de wereld wakker te schudden. Ik probeer met hetzelfde lef te leven. Toen ik de verhalen jaren later herlas, raakte het me dat in bijna elk verhaal zowel pijn als levenskracht naar voren komt; onlosmakelijk verbonden met leven met de ervaring van seksueel misbruik.” Een andere lotgenoot spreekt haar bewondering uit voor de auteurs: “Ik heb er moeite mee de verhalen te lezen. Ik vind het gênant en schaam me ervoor dat het ons als kind is overkomen, al was het niet onze

schuld. Ik heb groot respect voor de mensen die het aangedurfd hebben om hun verhaal op te schrijven.”

Het bestuur van de VSK heeft besloten het boek nogmaals uit te geven om de problematiek van seksueel misbruik opnieuw onder de aandacht te brengen. Het is ook bedoeld als eerbetoon aan de vrouwen van toen. De volgende vragen staan centraal: hoe hervinden slachtoffers van seksuele kindermishandeling hun eigen kracht? Op welke wijze geeft een ieder van hen op eigen manier vorm aan het huidige leven? Wat voor rol speelt het vroegere seksuele misbruik nu in hun leven?

Om recht te doen aan de diversiteit van ervaringen, is besloten om de negentien oorspronkelijke levensverhalen over seksuele kindermishandeling uit te breiden met elf verhalen van slachtoffers uit groepen die eerder niet bereikt werden. Hiermee komt het totale aantal verhalen in het boek op dertig; de VSK bestaat in 2012 dertig jaar. Kwetsbaarheid en kracht gaan hand in hand in deze bundeling van ervaringen.

Om deze hernieuwde uitgave van ‘De straf op zwijgen is levenslang’ te realiseren, gingen we allereerst op zoek naar de negentien oorspronkelijke auteurs met de bedoeling hen te interviewen over hoe het hen sinds de verschijning van het boek is vergaan. Dit zou resulteren in naschriften bij de oorspronkelijke levensverhalen.

Via de netwerken van de VSK, het VSK-archief en Google begonnen wij aan deze uitdagende zoektocht. In 1983 hadden de vrouwen hun levensverhaal namelijk onder hun voor naam, pseudoniem of anoniem uitgebracht. Zodra wij een van de negentien vrouwen vonden, probeerden wij via de sneeuwbalmethode verder te zoeken. Uiteindelijk hebben

wij dertien vrouwen gevonden, van wie er twee bleken te zijn overleden.

De reacties van de vrouwen waren divers. Regelmatig bracht het contact eerst een schok teweeg: “Mijn hart sloeg even over na het lezen van je mail. Het maakt heel erg veel los, er komt weer van alles boven.” Daarna reageerden de vrouwen overwegend positief en soms ook terughoudend. Een van de oorspronkelijke auteurs besloot haar levensverhaal (11) terug te trekken; hierdoor is pagina 107 leeg. Een andere auteur heeft niet gereageerd op onze brief.

Er kwamen levendige herinneringen naar boven aan de begintijd van de VSK. Zo is het hele boek op een typemachine aan de keukentafel uitgetypt. Met plezier werd aan de morbide humor uit die tijd teruggedacht: “Goh ... Dat je van aftrekker ook voortrekker kunt worden.” De vrouwen van het eerste uur lachten om de dingen die zij deden, ze wilden mensen choqueren: “Wij waren net bulldozers.”

De naschriften bij de oorspronkelijke levensverhalen zijn per mail en/of telefonisch verzameld. We legden de vrouwen de volgende vier vragen voor: hoe kijk je op dit moment terug op het publiceren van jouw levensverhaal over seksuele kindermishandeling? Wat voor betekenis heeft de publicatie voor jezelf/op jouw eigen leven gehad? Terugkijkend op je leven tot nu toe, waar ben je zelf vooral trots op? Hoe heb je dat bereikt, waar heb je kracht uit gehaald? We bewerkten de antwoorden in samenwerking met de vrouwen tot naschriften. In dit proces zijn wij zo dicht mogelijk bij de eigen woorden van de auteurs gebleven. In overleg met de auteurs en meelezers werden de naschriften bewerkt tot een eindversie.

In deze uitgave van het boek wilden we ook elf nieuwe le-

vensverhalen opnemen. Een brainstormsessie met de meedenkgroep, bestaande uit drie betrokken VSK-leden en drie bestuursleden leverde een veelheid aan ideeën op. Ook werd duidelijk dat elf interviews niet voldoende zouden zijn om de diversiteit van ervaringen met seksueel misbruik te laten zien. We moesten keuzes maken, met als gevolg dat ook in deze uitgave niet alle thema's besproken worden, zoals misbruik op volwassen leeftijd en de rol van internet. Wel spraken we voor deze nieuwe uitgave met mannelijke en allochtone slachtoffers en met mensen die door een vrouw zijn misbruikt. Ook komt een aantal specifieke gevolgen aan bod, waaronder zwangerschap door seksueel misbruik en verslaving.

De mensen die hebben meegewerkt aan een interview zijn zowel VSK-leden als niet-leden, en zowel mensen die al vaker publiekelijk hun verhaal hebben verteld als mensen die er nog nooit over gepraat hebben. Iedereen reageerde positief op ons verzoek om mee te werken aan een interview. Veel geïnterviewden vonden het zelfs een eer om een bijdrage te mogen leveren aan het boek. Zij vonden het belangrijk om hun verhaal te vertellen, als steun aan lotgenoten.

De interviews vonden plaats op verschillende locaties. Een deel van de geïnterviewden vond het prettig, veilig en vertrouwd om thuis geïnterviewd te worden. Anderen wilden het interview juist elders laten plaatsvinden. Soms was dat uit praktische overwegingen, soms omdat een andere plek beter aanvoelde, of omdat een geïnterviewde de nare herinneringen aan vroeger gescheiden wilde houden van 'thuis'.

Tijdens het interview gebruikten we een interviewgide, waarin we de belangrijkste hoofd- en subvragen per thema uitgeschreven hadden. Deze thema's kwamen overeen met

de lijn van de oorspronkelijke verhalen: gezin van herkomst, misbruik, gevolgen en hulp. De geïnterviewden bepaalden steeds het tempo en tot op zekere hoogte ook de volgorde waarin ze hun verhaal vertelden. Het waren intensieve gesprekken, die al snel twee tot drie uur duurden.

De interviews werden opgenomen met een voicerecorder, zodat we ze letterlijk uit konden schrijven. Dit maakte het mogelijk om bij de uitwerking zo dicht mogelijk bij de woorden en ervaringen van de geïnterviewde zelf te blijven. Zodra we een eerste versie van het verhaal hadden geschreven, bespraken we het met de geïnterviewde en twee meelezers. Samen bewerkten we het verhaal tot een eindversie. Het viel een aantal geïnterviewden zwaar om hun verhaal terug te lezen. Uiteindelijk wist echter iedereen de moed en steun te vinden die nodig was om dit proces te kunnen doorlopen.

Gedurende het project werd steeds duidelijker dat er veel vragen leefden bij de geïnterviewden: onder welke naam zal ik mijn verhaal publiceren? Wat vertel ik mijn partner, kinderen en vrienden? Hoe ga ik om met de emoties die het interview heeft losgemaakt? We hebben daarom in mei 2012 een bijeenkomst georganiseerd om hier met elkaar over in gesprek te gaan. Meewerken aan het project bleek voor de aanwezigen confronterend, maar ook heel zinvol. Samen maakten we een balans op van de voor- en nadelen van het publiceren onder de eigen naam. Trots en het doorbreken van het taboe kunnen motivaties zijn om geen pseudoniem te gebruiken. Maar als je leven op het spel staat, zoals voor enkele geïnterviewden het geval is, is de keuzevrijheid beperkt. Verder kwamen tijdens de bijeenkomst de reacties van partners, kinderen, familie en vrienden aan bod. Zij bleken vaak veel moeite te hebben om het verhaal te lezen of om erover

te praten. We bespraken hoe eenieder hiermee omging en er werden tips uitgewisseld voor het organiseren van steun.

Het project was ook voor ons een bijzondere ervaring. Het was leerzaam, inspirerend en intensief. We vonden het heel prettig om er met zijn tweeën aan te werken. Extra bijzonder was dat het een samenwerking betrof tussen een ervaringsdeskundige en een niet-ervaringsdeskundige. Ervaringsdeskundigheid bleek in het project van grote toegevoegde waarde voor het in kaart brengen van thema's en taboes, het beoordelen van situaties, en het inschatten van en omgaan met gevoeligheden. Het was voor ons beiden stimulerend en verrijkend om vorm te geven aan deze samenwerking.

Uiteraard hebben we dit alles niet alleen gedaan. Daarom op deze plaats een woord van dank aan iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan dit mooie project. Allereerst alle geïnterviewden: bedankt dat we welkom waren, dat je ons in vertrouwen hebt genomen en dat je samen met ons je levensverhaal op papier hebt willen zetten. Onze dank gaat ook uit naar de VSK-leden die tijdens een ledendag het idee opperden voor een nieuwe uitgave van het boek. Dank ook aan het bestuur van de VSK, dat het idee omarmde en ervoor zorgde dat het project in gang werd gezet. De meedenkgroep was een onmisbare partner bij het zoeken naar de oorspronkelijke auteurs, het maken van keuzes rond de nieuwe interviews, het verfijnen van de interviewgide, het brainstormen over de titel en de omslag van het boek en de zoektocht naar een geschikte uitgever. Bedankt voor jullie raad en daad! De prachtige omslag met grote zeggingskracht is ontworpen door een VSK-lid: dank je wel! Wij mochten gebruik maken van de kennis en kunde van twee meelezers.

Onvermoeibaar gaven zij bij iedere versie van elk levensverhaal zinvolle suggesties. Uitgeverij Elikser zijn we dankbaar voor de inzet en betrokkenheid in de laatste fase van het project.

Marijke Naezer en Janine Klungel